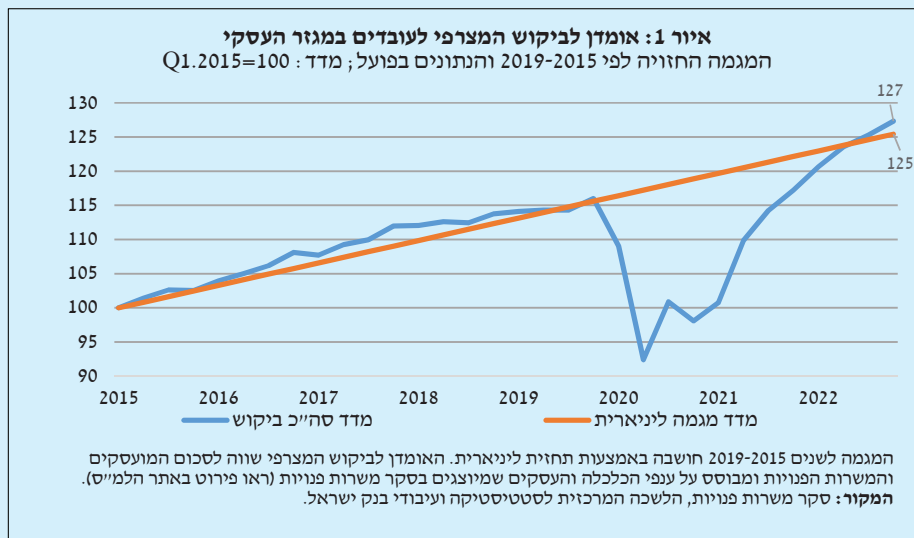

תיבה א'-1: הביקוש לעובדים ב-2022 והתפתחותו לאורך השנה

גידול הביקוש לעובדים עם היציאה ממגפת הקורונה

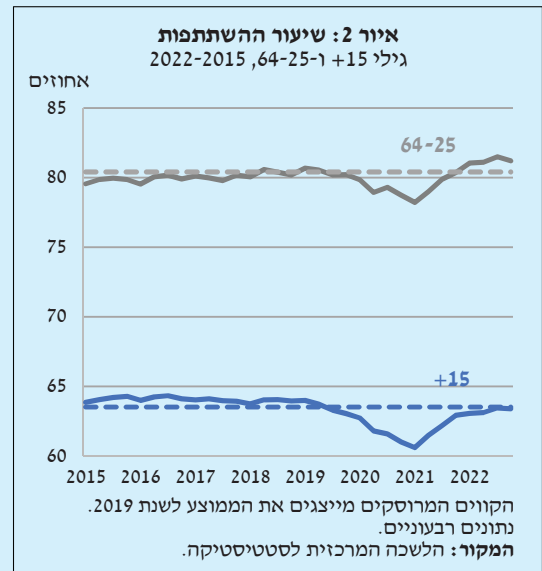
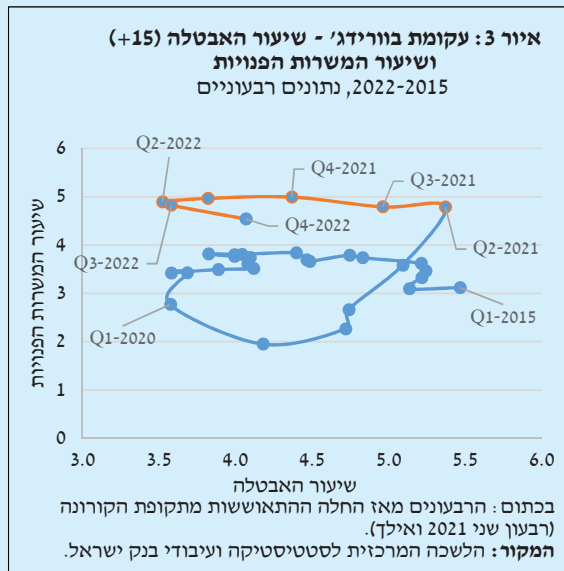
סך המועסקים והמשרות הפנויות הוא אומדן לביקוש המצרפי לעובדים במגזר העסקי.¹ זה גדל במהלך 2022 הודות לגידול של שני רכיביו – מספר המועסקים ומספר המשרות הפנויות. על פי האומדן עבר הביקוש ברבעון השלישי של 2021 את רמתו הממוצעת ב-2019, וברבעון השני של 2022 הוא תאם את מגמתו בשנים 2015–2019 (איור 1).² שיעור המשרות הפנויות מבטא את היחס בין המשרות הפנויות במשק לסך הביקוש לעובדים במגזר העסקי. עלייה של שיעור המשרות הפנויות היא אינדיקציה לגידול הביקוש לעובדים חדשים. על כן הוא חשוב להערכת מצבו של שוק העבודה. במחצית השנייה של 2021, בעקבות הסרת המגבלות על הפעילות, התרחבו בו-זמנית היצע העבודה והביקוש לעובדים. התרחבות ההיצע נמדדת באמצעות עליית שיעור ההשתתפות, שהתקרב לרמתו טרם הקורונה (איור 2), והתרחבות הביקוש לעובדים התבטאה בשיעור המשרות הפנויות, שנסק בחדות (איור א'-4 מחוץ לתיבה זו ואיור 3 בתיבה).

שיעור המשרות הפנויות אמנם ירד מעט במהלך 2022, לאחר ששיעור המועסקים כבר עלה לרמה של תקופת טרם הקורונה, אך נשאר עד תום השנה ברמה גבוהה יחסית לעבר. חרף שיעורן הגבוה של המשרות הפנויות, שיעור האבטלה – שירד במהירות מאז שיאו, ברבעון השני של 2020 – נמצא מתחילת 2022 ברמות דומות לאלה של טרם הקורונה. איור 3 מציג את עקומת בוורידג', המראה את הקשר השלילי בין שיעור המשרות הפנויות (הציר האנכי) לשיעור האבטלה (הציר האופקי). נראה שההתאוששות המהירה של שוק העבודה ברבעון השני של 2021 והצורך לשדך במהירות מספר גדול של עובדים ומשרות התבטאו גם בפגיעה מסוימת, ולו זמנית, בטיב ההתאמה בין עובדים למשרות, כלומר הוסיפו

¹ משרות פנויות הן משרות שמחפשים עבורן עובדים והן משרות לא מאוישות, שפירמות מבקשות לאישי, או משרות מאוישות, שהפירמות מבקשות להחליף בהן עובדים. אוכלוסיית סקר המשרות הפנויות של הלמ"ס כוללת חברות שבהן 5 עובדים שכירים ויותר. לא נכללות בסקר חברות מענפי החקלאות, המגזר הציבורי, תעשיית היהלומים, ארגונים וגופים חוץ-מדינתיים, מוסדות חינוך קדם-יסודי, מוסדות חינוך יסודי ומוסדות חינוך על יסודי.

² הביקוש המצרפי לעובדים מאופיין במגמת עלייה לאורך זמן, עקב גידול האוכלוסייה.

על הקושי להתאים עובדים למשרות.³ פגיעה כזאת מתבטאת בתזוזה של עקומת בוורידג', כולה, למעלה וימינה.⁴ סביר שתזוזה כלפי מעלה, המשקפת בעיקר את הגידול הבר-זמני של האבטלה ושל מספר המשרות הפנויות במחצית הראשונה של 2021, נבעה משני שינויים בו-זמניים: הסרת המגבלות, שהביאה לגידול חד של מספר המשרות הפנויות, לצד ביטול מדיניות דמי החל"ת, שהביאה לגידול זמני של שיעור מחפשי העבודה.

השיעור הגבוה של המשרות הפנויות היה עשוי להעלות את שיעור התעסוקה לרמה גבוהה יותר, ואף לתרום לצמצום האבטלה אל מתחת לשיעורה לפני הקורונה, וכן לתרום לעלויות שכר משמעותיות. אלה לא התממשו, והסבר אפשרי לכך הוא שהתרחבות התעסוקה לוותה בגידול מסוים של היצע העבודה, כפי שמלמדת העלייה בשיעור ההשתתפות של בני 25-64 אל מעל לזה ששרר בשנים שקדמו לקורונה (איור 2).

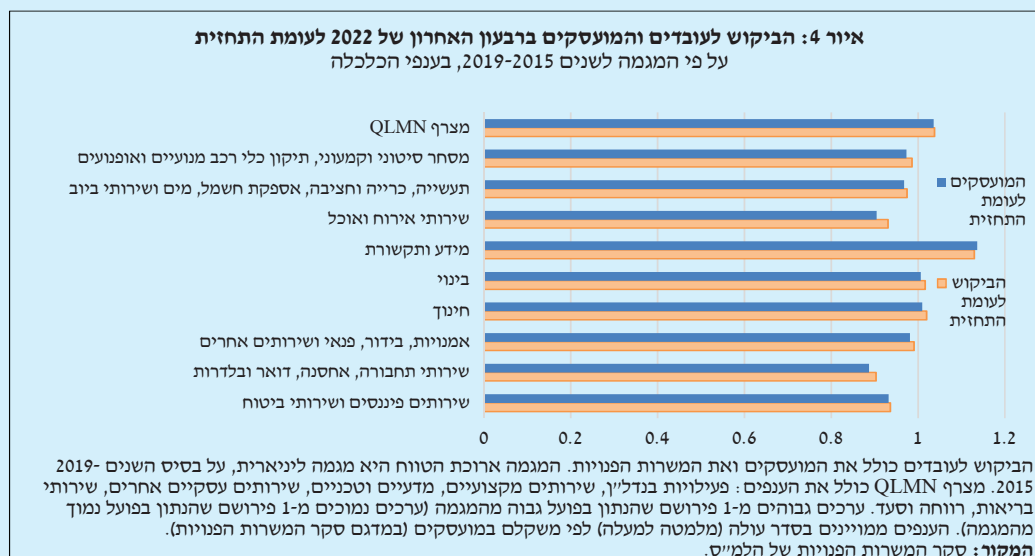
באיור 4 ניתן לראות את הביקוש לעובדים ואת התעסוקה בפועל בסוף 2022, בחתך ענפי ובהשוואה למגמה בשנים 2015-2019. המגמה מביאה בחשבון מה היה אמור להיות מספר המועסקים אילו התעסוקה בשנים 2020-2021 הייתה מוסיפה לגדול בקצב קבוע, התואם את קצב הגידול הממוצע בשנים הקודמות. המגמה חושבת לכל ענף בנפרד. מאיור זה ניכר כי לא רק רמתם הכוללת, אלא גם ההרכב הענפי של הביקוש לעובדים והתעסוקה חזרו במידה רבה לרמות שאפיינו אותם טרם הקורונה. הבחינה ביחס למגמה מאפשרת לראות באילו ענפים התעסוקה הוסיפה לצמוח בקצב גבוה במהלך תקופת הקורונה (הענפים שבהם העמודה הכחולה באיור מגיעה עד ל-1 או גבוה יותר). זאת לעומת ענפים אחרים, שבהם מגמת צמיחתה של התעסוקה בתקופת הקורונה אינה ממשיכה את השנים שקדמו למגיפה (הענפים שבהם העמודה הכחולה נמוכה מ-1). מספר המשרות הפנויות בענפים אלו, שהוא אמנם גבוה יחסית לעבר, מצביע על

³ במודלים דינמיים, הכוללים חיכוכים של חיפוש והתאמה בשוק העבודה ("labor-market search and matching frictions"), זעזועים שונים מתבטאים בדרך כלל בתזוזה לאורך עקומת בוורידג'. זעזוע הפוגע במהירות שבה פירמות ועובדים מוצאים אלו את אלו הוא ייחודי, בהביאו לתזוזה של העקומה עצמה. זו מתבטאת, בין השאר, בעלייה מסוימת (ולו זמנית) של שיעור האבטלה המבנית. הרחבה בנושא מופיעה בין השאר במאמר המציג מודל כזה, שפותח בבנק ישראל בשנים האחרונות:

Binyamini, A. (2021). A Structural Investigation of Israeli Labor Market Dynamics: A DSGE-Based Analysis. Bank of Israel Discussion Paper 2021.19.

⁴ הרבעונים של שנת 2020 מאופיינים בתנועה סיבובית של העקומה – ירידה במשרות הפנויות, שבהמשך הובילה לעלייה של האבטלה. במחצית הראשונה של 2021, כאשר האבטלה הייתה עדיין גבוהה ואף עולה, נסק מספר המשרות הפנויות. שילוב זה – עלייה במשרות הפנויות ובאבטלה בו-זמנית – הזיז את העקומה כלפי מעלה.

צורכי כוח אדם ברמה נמוכה ביחס למגמת הצמיחה. מעיד על כך הביקוש לעובדים, שהוא נמוך ממגמת הצמיחה ארוכת הטווח (העמודות הכתומות, הנמוכות מ-1).

התפתחויות אלה של התעסוקה ושל הביקוש לעובדים מלמדות שתקופת הקורונה וההתאוששות ממנה השפיעה על ענפים שונים במידות שונות. בחלק מהענפים ההשפעה על תמונת התעסוקה עדיין ניכרה בשנת 2022, אף כי היא הלכה והצטמצמה, כשם שהיא ניכרה בתמונת הצריכה הפרטית (פרק ב'). כך צמיחה מהירה של התעסוקה אפיינה ענפים שבהם היה ניתן לעבוד מרחוק (ענף המידע והתקשורת, אשר רובו נכלל במגזר ההיי-טק, הוא דוגמה בולטת במיוחד), בעוד שהתעסוקה התכווצה בענפים שצריכת שירותיהם הוגבלה במהלך התקופה בשל אופיים (כדוגמת ענף האירוח והאוכל וענף שירותי התחבורה, האחסנה, הדואר והבלדרות). ענף השירותים הפיננסיים ושירותי הביטוח חריג: התעסוקה בו נמוכה ביחס למגמה שלו, אף שהוא הוסיף לפעול בתקופת הקורונה ללא מגבלות מיוחדות. ירידה זו מוסברת בהתייעלות שעברו חלק מהעסקים בענף בתקופת הקורונה – האצת מגמה שאפיינה אותם עוד טרם הקורונה.

עליית שיעור המשרות הפנויות בחדות אינה תופעה ייחודית לישראל

רמה גבוהה של שיעור המשרות הפנויות, גם לאחר ירידת שיעור האבטלה, לא הייתה למשק הישראלי. איורים 5א' ו-5ב' מתארים התפתחות דומה גם בארה"ב ובאיחוד האירופי. התפתחות זו, המשותפת למדינות רבות, מחדדת את הייחודיות של ההתאוששות הכלכלית ממשבר הקורונה לעומת משברים קודמים. ארגון ה-OECD מציין שני גורמים עיקריים כהסבר אפשרי לזינוק החד במשרות הפנויות שנצפה במדינות רבות לאחר שיא משבר הקורונה:⁵ ראשית, ביצוען של תוכניות גיוסי עובדים וניידות תעסוקתית נדחו עד לאחר תקופת הקורונה, ולכן הצטבר בתקופת הקורונה צורך לא רק בגיוס, אלא גם בתחלופה של עובדים (turnover). דחייה של תוכניות ארגון-מחדש הושפעה לא רק מהאי-וודאות הכלכלית, אלא גם מהתוכניות הייחודיות של תמיכה בעובדים ובמובטלים בתקופת המגיפה. שנית, התאוששות הביקוש למוצרים ושירותים הביאה לגידול חד של צריכתם החל מהמחצית השנייה של 2021, לאחר תקופה של "ביקושים כבושים". בחלק מן הענפים אף נוצר צורך להרחיב את התעסוקה מעבר למגמת

⁵ OECD (2022), OECD Employment Outlook 2022: Building Back More Inclusive Labour Markets, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1bb305a6-en>.

טרם הקורונה. חלק מההסבר לגידול כה חד של הביקוש נעוץ במדיניות הפיסקלית המרחיבה, שנקטה במדינות רבות במהלך המשבר, אשר אפשרה למשקי הבית לא רק שמירה על כוח הקנייה, אלא אף גידול בו בעקבות עליית החיסכון בגין צמצום הצריכה בתקופת המשבר (בעטיין של מגבלות הקורונה).

